

21. Закон України “Про відходи” від 5.03.1998 р. №187/98-ВР із змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=187%2F98-%E2%F0>.

22. Директива 2008/98/ЄС відходи та скасування деяких директив [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=INT;n=46745>.

23. Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_925.

24. Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України “Правила експлуатації полігонів побутових відходів” від 01.12.2010 р. № 435 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1307-10>.

25. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів” від 3.08.1998 р. №1216 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1216-98-%EF>.

26. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2432>.

27. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посіб. / В.А. Ліпкан – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 93 с.

28. Природні та техногенні загрози, оцінювання небезпек : навч. посіб. / В. А. Андронов, А. С. Rogozin, О. М. Соболев, В. В. Тютюник, Р. І. Шевченко. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2011. – 264 с.

Надійшла до редколегії 24.03.2015 р.

УДК 35.078.7

С. В. Белай,

*к. військ.н., с.н.с., докторант Національної академії
Національної гвардії України, м. Харків*

ПЕРСПЕКТИВНІ СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ КРИЗОВИМ ЯВИЩАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ В УКРАЇНІ

Визначено співвідношення складових комплексного державного механізму протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру. Зазначено перспективність використання та впровадження державних цільових програм, соціального діалогу, плебологічного підходу, моніторингу, а також створення антикризових ситуаційних центрів як перспективних складових державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру.

Ключові слова: кризові явища соціально-економічного характеру, державне управління, механізми державного управління.

S. V. Bielai,

Doctoral student of National Academy of National Guard, PhD in Military Sciences, senior researcher, Kharkiv

PROSPECTIVE COMPONENTS FOR PUBLIC MECHANISMS TO COUNTERACT THE SOCIO-ECONOMIC CRISIS IN UKRAINE

The correlation of components for the complex public mechanism of counteraction the socio-economic crisis is defined. Pointed the prospective task of of using and implementing the state programs, social dialogue, plebsologi approach, monitoring, and the establishment of anti-crisis situation centers as a prospective component of public mechanisms to counter the socio-economic crisis.

Key words: socio-economic crisis, public administration, public administration mechanisms.

Україна є молодого європейською країною, що прагне стати сучасною, розвиненою, соціальною й правовою державою з міцною ринковою економікою. З цією метою уряд розробляє та впроваджує реформи в політичній, економічній, соціальній, науково-технологічній та інших сферах. Проте великою перешкодою цьому є загрози національній безпеці держави, що виражається у збільшенні бідності населення, зменшенні середнього класу, значній майновій диференціації населення, тінізації економіки, високому рівні корумпованості адміністративного апарату влади тощо.

Особливої уваги потребує дослідження загроз національній безпеці, які виникли на соціально-економічному підґрунті. Сьогодення яскраво демонструє чисельні кризові явища соціально-економічного походження. Громадяни в різних країнах світу заради кращого життя готові на будь-які крайні радикальні дії за межею закону. Багатогранність соціально-економічних процесів в Україні, зниження рівня та якості життя населення, виникнення соціальної напруженості призводять до деформації, руйнування суспільного ладу та політичної стабільності і вимагають від органів державної влади більше враховувати у державному управлінні соціально-економічний чинник.

У попередніх дослідженнях [1–4] розроблено державні механізми з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру, а саме механізм державного моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру та комплексний державний механізм врегулювання кризових явищ. При цьому впровадження в практичну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування зазначених державних механізмів потребує виокремлення найбільш перспективних складових згаданих механізмів.

Метою статті є визначення перспективних складових державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру в Україні.

Аналізуючи теоретичні засади виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру в українському суспільстві, можна дійти висновку, що у сфері державного управління забезпечення національної безпеки вибудовується відповідна ієрархічна лінія: економічна криза, незадовільне державне управління та високий рівень корупції призводять до виникнення кризових явищ соціально-

економічного характеру (високий рівень бідності, відсутність середнього класу в суспільстві, значна майнова диференціація населення, соціальна нерівність, високий рівень корупції та соціальної напруженості), які своєю чергою призводять до кризових ситуацій за масовою протестною участю населення. Отже, на кожному із вказаних рівнів необхідні адекватні та ефективні дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування (рис. 1).

Рис. 1. Співвідношення складових комплексного державного механізму протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру відповідно до загроз національній безпеці

Про актуальність та перспективність використання програмно-цільового підходу свідчить значна кількість наукових досліджень. Додамо, що запровадження таких програм як перспективних заходів механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру є достатньо актуальним. Насамперед такі програми необхідно розробляти та впроваджувати для боротьби з наслідками світової економічної кризи в економіці України.

Для боротьби з кризовими явищами програмно-цільовий підхід є дієвим та ефективним засобом. Програми необхідно розробляти для підвищення рівня та якості життя населення за такими напрямками:

- подолання бідності;
- боротьба з корупцією;
- зменшення майнової диференціації населення;
- нарощування середнього класу в суспільстві;
- зменшення рівня соціальної напруженості;
- запровадження соціальної справедливості.

Найбільш актуальними та першочерговими є державні цільові програми з протидії корупції та розвитку державно-приватного партнерства.

Для врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру перспективними складовими механізмів державного управління є заходи з розвитку та впровадження в діяльність органів влади соціального діалогу. Це надасть змогу покращити взаємодію органів державної влади з громадськістю під час виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру.

Створення антикризових ситуаційних центрів за надзвичайних обставин та груп моніторингу і врегулювання кризових явищ та ситуацій соціально-економічного характеру в режимі повсякденної діяльності надасть змогу здійснювати взаємодію між органами місцевої влади та силами охорони правопорядку під час виникнення кризових явищ та ситуацій соціально-економічного характеру.

Використання плебсологічного підходу під час припинення кризових ситуацій за масовою протестною участю населення дозволить більш гуманно та ефективно припиняти масові заворушення з метою недопущення виникнення збройних конфліктів.

Отже, зазначені перспективні складові комплексного державного механізму протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру необхідно впроваджувати в практичну діяльність органів виконавчої влади як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях, а також у органах місцевого самоврядування в регіонах держави.

Однак під час впровадження в практичну діяльність комплексний державний механізм врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру потребує підтримки, що надає механізм державного моніторингу кризових явищ соціально-економічного характеру тому що найважливішою умовою запобігання кризовим явищам є своєчасний аналіз і розпізнавання ситуації, передуючої соціальним виступам.

З цією метою в розвинених країнах широко застосовуються різноманітні методи збирання, статистичного аналізу і комп'ютерного оброблення даних про соціальну активність різних шарів суспільства. Створюються бази даних, що містять ознаки кризових явищ, кодовані та індексовані з метою прискорення доступу і аналізу.

Слід відмітити декілька вкрай важливих фактів. По-перше, органи державної влади, органи місцевого самоврядування та сили охорони правопорядку в регіонах держави виконують завдання із врегулювання та попередження розвитку кризових явищ, обумовлених протестними виступами. Саме тому, що будь-яку проблему

краще вирішувати на випередження, вкрай необхідно мати простий, але ефективний інструмент, який дозволить би аналізувати поточний стан соціальної напруженості в суспільстві, виходячи зі статистики інформаційних потоків, які циркулюють у ЗМІ та соціальних мережах. Простота такого інструменту обумовлена комп'ютерною та технічною базами, за допомогою яких має бути вирішена ця проблема. По-друге, – враховуючи територіальні чинники неоднорідності в накопиченні і розвитку соціальних проблем, такі дослідження необхідно проводити з прив'язування до певного регіону або області України, а під час роботи із соціальними мережами, можливо, – до межі міста чи, навіть, окремих міських кварталів. Таким чином, ми підходимо до питань геопросторового статистичного аналізу соціальних процесів українського суспільства.

Для того, щоб ефективно попереджувати та протидіяти заворушенням у разі їх виникнення, необхідно мати програмні інструменти, що дозволяють бачити статистику виникнення подібних подій, динаміку їх розвитку у вказаному інтервалі часу, а також групувати виділені явища відповідно до вибраних параметрів і властивостей. Певною мірою такі вимоги задовольняють можливості систем управління базами даних (СУБД). База даних розроблена, наприклад, за допомогою СУБД MS Access може зберігати великі обсяги інформації, що стосуються статистики кризових явищ. А засоби розробки MS Access дозволяють ефективно управляти цими даними за допомогою стандартної мови запитів SQL, форм і візуальних компонентів, що містяться в програмній оболонці.

Проте для повноцінного аналізу слід розглядати статистику і тенденції розвитку соціальних кризових явищ з прив'язування до географічної складової подій, тобто з прив'язуванням до карти. Такий підхід характеризується додатковою наочністю і часто дозволяє за допомогою простого візуального аналізу знаходити закономірності, для виявлення яких засобами звичайних СУБД можливо був би потрібний складний багатовимірний аналіз даних. Використання просторового аналізу для вирішення даної задачі обумовлене ще і значною нерівномірністю у соціальному і економічному розвитку різних регіонів України. Це означає, що з'являються типи протестних дій, характерні, наприклад, тільки для східних областей України (акції шахтарів) і зовсім не типові для західної її частини. Часто різняться за регіонами і соціальний склад протестуючих.

Поеднати можливості карти і бази даних можна за допомогою технології геоінформаційних систем (ГІС). У науково-дослідному центрі Національної академії Національної гвардії України для вирішення задач пов'язаних із службовий бойовою діяльністю розроблена спеціалізована ГІС “Інструмент”. У рамках науково-дослідної роботи “Розроблення та наукове обґрунтування механізмів взаємодії та порядку сумісних дій органів державної влади, місцевого самоврядування з силами охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій соціального характеру” досліджені можливості ГІС “Інструмент” як засобу аналізу інформації щодо соціально-економічної обстановки в регіонах України та розроблено відповідний програмний модуль “Соціум” [5]. Продовженням та вдосконаленням програмного модуля “Соціум” є програмний модуль “Аналітика”, що був розроблений під час виконання науково-дослідної роботи “Обґрунтування методологічних підходів прогнозування кризових явищ в

українському суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу” [6].

В основу механізму прогнозування кризових ситуацій закладений класичний статистичний аналіз і методи прогнозування, поєднані з сучасними технологіями збирання оброблення і нанесення геопросторових даних на електронну карту за допомогою інструментів ГІС. У цьому випадку для подій, прив’язаних до координат карти, стає можливим:

- збирання та класифікація інформації про кризові ситуації соціально-економічного характеру у регіонах та містах України;
- зберігання інформації за окремими регіонами у вигляді шарів електронної карти модулю “Аналітика” (локальна модель регіону) та її перегляд засобами ГІС у межах визначених інтервалів часу;
- пошук просторових зв’язків між об’єктами, пов’язаних з певним типом протестної активності згідно з класифікатором подій і відповідно до змісту атрибутів просторових об’єктів;
- використання технологій геопросторових запитів для виділення груп об’єктів, отримання їх координат, розміщення на електронній карті і редагування атрибутів;
- використання інструментів первинного аналізу локальної моделі регіону засобами ГІС, побудова гістограм розподілу подій за регіонами та впродовж часових інтервалів;
- використання потужних інструментів статистичного та кластерного аналізу, механізмів вибору змінних, аналізу та відображення залежностей і створення рівнянь регресії для одного, кількох або усіх регіонів України;
- розрахунок довгострокових і короткострокових прогнозів виникнення кризових ситуацій, статистичних показників розподілу подій на певній території і відображення їх на карті у вигляді діаграм.

Отже, з урахуванням викладеного, можливо зазначити таке.

1. Для боротьби з кризовими явищами соціально-економічного характеру дієвим та ефективним засобом є програмно-цільовий підхід. Програми необхідно розробляти для підвищення рівня та якості життя населення за напрямками: подолання бідності, боротьба з корупцією, зменшення майнової диференціації населення, збільшення середнього класу в суспільстві, впровадження державно-приватного партнерства.

2. Для врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру перспективними складовими механізмів державного управління є заходи з розвитку та впровадження в діяльність органів влади соціального діалогу. Це надасть змогу покращити взаємодію органів державної влади з громадськістю під час виникнення кризових явищ соціально-економічного характеру.

3. Створення антикризових ситуаційних центрів за надзвичайних обставин та груп моніторингу і врегулювання кризових явищ та ситуацій соціально-економічного характеру в режимі повсякденної діяльності надасть змогу здійснювати взаємодію між органами місцевої влади та силами охорони правопорядку під час виникнення кризових явищ та ситуацій соціально-економічного характеру.

4. Державні механізми врегулювання соціальних конфліктів повинні враховувати сучасні плебсологічні вчення. З цією метою держава має активно використовувати організаційні, економічні, правові та ідеологічні заходи. Це передбачає впровадження спеціальних методик комплексного планування і прогнозування. Відповідно до принципів плебсології, застосування сили правоохоронцями під час припинення суспільних заворушень має бути зведене до необхідного мінімуму.

5. Найважливішою умовою запобігання кризовим явищам є своєчасний аналіз і розпізнавання ситуації, передуючої соціальним виступам. Для повноцінного аналізу слід розглядати статистику і тенденції розвитку соціально-економічних кризових явищ з прив'язуванням до географічної складової цих подій, тобто з прив'язуванням до карти. Такий підхід характеризується додатковою наочністю і часто дозволяє за допомогою простого візуального аналізу знаходити закономірності. Поєднати можливості карти і бази даних можна за допомогою технології геоінформаційних систем.

6. Подальші напрямки розвитку наведеної тематики будуть спрямовані на вдосконалення та практичну апробацію перспективних складових державних механізмів протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру.

Література:

1. *Белай С. В.* Прогнозирование кризисных ситуаций в современном обществе с помощью использования инновационных информационных технологий / С. В. Белай // PolitBook. Информационные технологии и политика / НИИ общественных и политических наук. – Россия, Чувашская Республика, г. Чебоксары : Типогр. ИП Сорокина А.В. “Новое время”, 2013. – № 2. – С. 132–141.

2. *Белай С. В.* Розроблення комплексного державного механізму протидії кризовим ситуаціям за масовою участю населення / С. В. Белай // Держава та регіони : наук.-вироб. журн. – Серія: Державне управління. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2013. – № 3 (43). – С. 57–61.

3. *Белай С. В.* Теоретическое обоснование механизма поиска в электронных средствах массовой информации, блогах и социальных сетях признаков возникновения кризисных явлений (ситуаций) в современном обществе / С. В. Белай // Власть и общество (история, теория, практика). – Тбилиси : Ассоциация открытой дипломатии, 2014. – № 1 (29). – С. 44–56.

4. *Белай С. В.* Регулирование кризисных явлений социально-экономического характера: разработка координационного механизма взаимодействия органов государственной власти с общественностью / С. В. Белай // Социум и власть. – Челябинск : Челябинский филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2014. – № 2 (46). – С. 68–75.

5. Обґрунтування механізмів взаємодії та порядку сумісних дій органів державної влади, місцевого самоврядування з силами охорони правопорядку в умовах виникнення кризових ситуацій соціального характеру [Текст] : звіт науково-дослідної роботи : шифр “Соціум” (заключ.) / кер. Кириченко І. О.; викон. : Белай С. В. [та ін.]. – Х. : Академія ВВ МВС України, 2012. – 224 с.

6. Обґрунтування методологічних підходів прогнозування кризових явищ в українському суспільстві шляхом використання інструментів геопросторового та статистичного аналізу : звіт науково-дослідної роботи : шифр “Аналітика” (заключ.) / кер. С. В. Белай; викон. : Лісцин В. Е. [та ін.]. – Х. : Національна академія НГ України, 2014. – 159 с.

Надійшла до редколегії 31.03.2015 р.